

AMERIKOS IR SOVIET MOKYKLA

vedamosios pastabos

Mokykla yra krašto j g potencialo išvystytoja. D l to Soviet ir Amerikos mokyklines sistemas šiandien reikia ži r ti kaipo institucijas, kurios turi galinti šiuos du gigantus j kovoje d l globalinio dominavimo. Iš ia plaukia ši dviej mokyklini sistem studij svarbumas ir reikalingumas.

Išsami ši dviej mokyklini sistem studija pareikalaut ne vien met darbo ir užimt kelet stambi tom . D l to ia gal sime paliesti tik tuos ši sistem aspektus, kurie yra dabar dinamiskai aktyv s ši dviej krašt j g vystymo darbe.

Vakar pasauly gyvenan iam autoriui yra labai sunku duoti sovietin s mokyklos objektyv vaizd . Objektyvin s medžiagos tr kumas, iš vienos pus s, ir falsifikuot fakt iš pa ios Soviet S jungos eksportavimas, iš kitos pus s, labai aptemdo tikr soviet švietimo vaizd . Harvardo, Columbijos, Müncheno ir kiti sovietini studij centrai yra daug padar šioje srityje, bet tiesioginiam ir objektyviniam sovietin s švietimo sistemos tyrin jimui galimum ir jie neturi. J tyrin tojai, kurie ir gauna leidimus lankytis Soviet S jungoje, niekada neleidžiami važin ti, kur tik jie nori. Jie turi pasitenkinti tuo, k jiems soviet staigos parodo. Tiesa, šitie sovietikos tyrin jimo centrai yra panaudoj vis eil žmoni , kurie patys buvo soviet pilieiai, ten gyveno ir sovietines mokyklas jo. Tai patys rim iausi ir patikimiausi šaltiniai sovietinei tikrovei studijuoti. Vienas iš pa i rim iausi yra dr. N. De Witt, dirb s Harvardo tyrin jim centre ir jau dav s por labai rimt veikal soviet mokyklin s sistemos klausimais. Bet dabartiniai gyvi sovietiniai šaltiniai, o per tai ir pati sovietin realyb , ir jiems n ra prieinami dalykai. Net ir vadinamoji kult rinio pasikeitimo konvencija tarp Amerikos ir Soviet S jungos pad ties nepakeit . Tik pasirašius konvencij (1958 m.), t pa i met vasaros atostog pabaigoje, Amerikos Lyginamosios Pedagogikos S junga pasiunt Soviet S jung septyniasdešimt vis r ši mokyklini ekspert , kurie praleido ten vis m nes . Daugiausia laiko jie praleido diskusijose su vairi soviet švietimo staig vadovais, likus laik — lankydami

parinktas Maskvos, Leningrado, Kijevo, Taškento ir kai kuri kolkoz mokyklas. J išleistoje knygoje, *The Changing Soviet School*, — « nieko naujo ». Tai, k jie išpeš iš soviet pareig n , bolševik propagandiniuose leidiniuose jau buvo atspausdinta viso pasaulio kalbomis, o tai, k jie mat jiems parodytose mokyklose, jokiub du nereprezentuoja soviet mokyklin s sistemos. D l to ir šioje studijoje kai kurios išvados, ypatingai sovietinio mokytojo pagumo ir jo pasiekiam rezultat kokyb s srityje, yra daugiau prileidžiamojo, negu griežtai rodomojo pob džio.

I. Filosofiniai pagrindai

Amerikos aukl jimo filosofija savo šaknis turi šio krašto k r j dvasioje, kuri yra išreikšta dviejuose dokumentuose : nepriklausomyb s deklaracijoje ir krašto konstitucijoje. Šie dokumentai yra trijų didži j princip — laisv s, lygyb s ir brolyb s — reikšm s pabr žimas ir priesaika, kad šio krašto ateities generacijos t princip laikysis ir juos gins. Šitoji skaidraus humaniškumo dvasia yra jau beveik dviej šimt met senumo. Šitos dvasios k r jai neliko apvilti: šio krašto generacijos laisvai ir su entuziazmu gyn ir gina tuos principus.

Soviet S jungos aukl jimo filosofijos šaknys yra bolševizmo k r j dvasioje. Bolševizmo k r j dvasia yra j pagrindinio principo — smulkios bolševik grup s išsilaikymo valdžioje — pabr žimas ir priesaika, kad to krašto ateities generacijos t princip gins. Kadangi šitoks principas savaimė suponuoja uzurpacij ir brutalum , tai jo vykdytojai turi nuolat r pintis priemomis, kuriomis mas s turi b ti priverstos to principo laikytis ir j ginti. Šitoji pagieža ir skausmu persunkta dvasia Lenino buvo pavadinta permanentine revoliucija, kurios suk riuose per keturis su puse dešimtme io žuvo daug milijon žmoni .

Amerikos aukl jimo filosofija yra gerai integruota, nes ji vyst i normaliai, joki politini j g nekontroliuojama ir neprievartaujama. Pa ios didžiosios Europoje gimusios pedagogin s id jos Amerikoje buvo su entuziazmu priimtos ir giliai absorbuotos. Amerikos pedagogikos istorija yra labai turtinga pedagogin mis srov mis ir kult ringa j tarpusavio kova, jokioms pašalin ms j goms nenukreipiant j nuo mokslinio charakterio. Šitoje dvasioje brendo ir pa i amerikie i originalios pedagogin s žvaigžd s, kuri id jomis pasinaudojo daugumas krašt . Jokia pedagogin doktrina, jokia mokyklin reforma Amerikoje nebuvo prievarta primesta kurios nors konfesijos, grup s, partijos, ar net valstyb s. Visos jos plauk iš pa ios

nacijos ir vyst si per nacij . Šita nat raliai išaugusi pedagogin j ga tapo tokia galinga, kad ji sulydino milijonus atskir pasaulio tautybi jaunimo vien , gana vienalyt , nacij . Be prievartos, be brutalumo.

Soviet aukl jimo filosofija neturi istorin s perspektyvos ne tik d l to, kad ji yra jauna, bet labiau d l to, kad ji neturi nat raliam vystymuisi s lyg . Aukl jimo teoretikas Soviet S jungoje tarnauja ne tiesai, ne pa ios pedagogikos labui, bet siauros grup s, komunist partijos, interesams, dažnai net vieno asmens interesams, kaip, pavyzdžiui, Stalino laikais. Soviet aukl jimo filosofija yra tik Markso-Lenino-Stalino rašt interpretavimas, ieškant b d ir priemoni tiems interpretavimams pritaikyti. Soviet pedagogas negali žav tis jokia pasauline pedagogine doktrina, neži rint kokios aukštos kokyb s toji doktrina beb t . Vienas iš efektyviausi fakt šitai tiesai patvirtinti yra garsaus Amerikos pedagogo John Dewey atvejis. Soviet švietimo komisaro Luna arskio kvie iamas, Dewey nuvyko Soviet S jung ir ten skait eil paskait iš savo pragmatizmo. Soviet pedagogikos autoritetai buvo tiesiog sužav ti Dewey id jomis, ypa jo eksperimentalizmu — teorija, kaip pedagoginius principus gyvendinti mokykloje. Po vizito, Maskvos universiteto rektorius, vienas iš žymiausi sovietin s pedagogikos teoretik (interpretatori), Albert Pinkevi patar , kad «kiekvienas soviet mokytojas tur t studijuoti Dewey raštus ». Jo raštai buvo išversti rus kalb ir padalinti soviet mokykl bibliotekoms. *Bolšaja Soveckaja Enciklopedija*, 1931 m. laidoje skaitome: «Dewey yra Amerikos žymiausias filosofas, sociologas ir pedagogas, kurs savo raštais yra artimas Soviet S jungai ». Pritrenkian iai nustembi atsivert s tos pa ios enciklopedijos 1952 m. laidos puslap apie t pat Dewey. Ten sakoma: « Dewey filosofija yra karo ir fašizmo filosofija. Dewey yra dabartini Amerikos reakcionieri proklamatorius, Amerikos imperialist ideologas, Soviet S jungos, liaudies demokratijos, Markso-Lenino revoliucin s teorijos krašto, didelis priešas». Dewey raštai iš soviet bibliotek išnyko. Pasmerkimo priežastis ? Dewey pirmininkavo sudarytai tarptautinei komisijai ištirti ko verti Stalino kaltinimai Trockiui. Luna arskis, Pinkevi , Blonskis ir kiti soviet pedagogikos autoritetai, už savo «liberalizm sovietiniame aukl jime » užmok jo savo gyvyb mis jau 1937 metais.

Amerikos mokykla niekados nebuvo atskiros kurios nors filosofin s, socialin s ar politin s doktrinos vergijoje. Atskirais laikotarpiais daugiau takos tur jo viena ar kita filosofin doktrina, kaip, pavyzdžiui, nat ralizmas savo laiku, arba pragmatizmas šiandien , bet n vienai t doktrin nepasisek šio krašto mokyklos sustagnuoti, padarant j neveikli objektyviniam progresui. Tiesa, amerikinis demokratijos principams ji tarnauja labai uoliai, bet demokratija,

tokia, kokia ji yra J. A. V., n ra determinuota jokia subjektyvine tendencija, kaip, pavyzdžiui, socializmas — atskiros grup s tendencija, arba nacionalizmas — atskiros tautos tendencija. Atskirais laikotarpiais Amerikos mokyklai dar daugiau takos vienas ar kitas didis pedagogikos teoretikas ar mokyklin s praktikos genijus, kaip, pavyzdžiui, Spenceris, Herbartas, Pestalozzi, Fröbelis, o taip pat atskir krašt mokyklin pažanga, kaip, pavyzdžiui, Pr sijos pažanga visuotinio pradžios švietimo kryptimi devynioliktojo amžiaus viduryje, arba angl ir pranc z mokykl pažanga. Vis šit tak veikiama Amerika išsiugd sav didži pedagog , teoretik ir praktik , kurie suformavo originali amerikonišk mokykl , kurios charakter sudaro pagrindinis principas : aukl jimas turi išeiti iš visuomen s, eiti per visuomen ir tarnauti visuomenei, apimant visus žmones, absoliutine šio žodžio prasme, ta iau aukl tinio, kaip žmoгіškос b tyb s, nepadarant aukl jimo vergu, bet pat aukl jim taikant prie aukl tinio prigimties. Ideologiniu atžvilgiu Amerikos viešoji mokykla yra grynai materialistin , bet ji n ra fanatiška nei prieš tik jim , nei prieš Bažny i , nei prieš pa ias konfesines mokyklas.

Soviet mokyklai nebuvo leista dom tis jokia filosofine ar socialine doktrina, išskyrus komunist doktrin . Visos « svetimos » doktrinos ir j k r jai sovietiniam mokytojui buvo pristatyta taip, kaip komunist partijos centraliniam komitetui reik jo, paprastai, falsifikat ir melo formomis. Taip Amerikos mokykla soviet mokytojui pristatoma kaip tarnaujanti Rokfeleriui, ne žmoni mas ms, John Dewey — kaip «karo ir fašizmo filosofas ». D l to soviet aukl jimo filosofija negal jo pasiekti mokslinio charakterio. Ji yra naivi, kaip ir pats dialektinis materializmas. Ji yra materialistin , bet fanatiškai nelojali tik jimui ir Bažny iai. Soviet vadai nedar joki kompromis nei su t vais, nei su mokytojais, nei su mokiniais — visi jie tur jo paklusti partijai ir daryti tai, k partija sak . Iki šiol šitas indoktrinavimas pasiek toki rezultat , kad soviet mokytojas bolševizmo principus vykdo geriausia valia ir pats jais tiki. Koks tas mokytojas ir tas jaunimas b t išlaisvinus juos iš tos patalogin s dvasios, kurioje jie gyvena ir dirba, sunku pasakyti. Psichologiškai yra pagrindo manyti, kad susidarius s lygoms, sovietinis indoktrinavimas išgaruot , kaip išgaravo naci indoktrinavimas.

II. Mokyklin organizacija

Amerika turi, su mažais skirtumais atskirose valstyb se, dešimties met privalom mokym , nuo 6 iki 16 met amžiaus. Šis am-

žiaus diapazonas apima vis pradžios mokykl (aštuoni skyriai) ir dvi vidurin s mokyklos klases. Tie mokiniai, kurie lieka baigti vidurin mokykl , kai jie pereina privalomo mokymo amžiaus viršutin rib (sukakus 16 m.), ir toliau moksl gauna nemokamai. Privalomo mokymo vykdymas yra be joki kompromis , nes kraštas yra tam jau seniai priaug s. Patalpos, personalas, mokymo priemon s ir net transportas privalomajam mokymui n ra kli tys — visa tai mokiniai gauna nemokamai. Mokymas yra privalomas visiems vaikams absoliutine šio žodžio prasme, skaitant ir tuos vaikus, kurie normaliai mokykl negali lankyti, kuriems mokslas yra teikiamas specialiais kanalais. Amerikoje privalomas mokslas vyst si apie pus šimto met , nuo 1874 m., kai New Yorko valstyb pirmoji ved privalom mokym , iki 1918 m., kai Mississipi buvo paskutinioji.

Sovietai, pagal 1958 m. gruodžio 25 d. statym , teoretiškai turi aštuoni met privalom mokym . Min tas statymas parei goja aštuoni met privalom mokym prad ti su 1959-60 mokslo metais ir vykdyti per trejus-penkerius metus. Taigi, šiuo metu jie dar pilnai neturi aštuoni met privalomo švietimo.

Net keturi met privalomas švietimas Soviet S jungoje buvo vestas tik 1930 metais. Kokia pad tis ten buvo prieš 1930 metus, rodo kad ir toks faktas: 1930-1931 mokslo met pradžioje pirm t laik sovietin s pradžios mokyklos koncent r (1-4 skyriai) prad jo septyni milijonai vaik daugiau, negu 1929-1930 mokslo metais. Vadinas, apie tiek vaik iki tol visai neidavo mokyklas. Dar 1948 metais *Pravda* viešai skund si, kad Soviet S jungoje toliau tre io pradžios mokyklos skyriaus neina mokyklas nuo vieno tre - dalio iki pus s vaik , o kai kuriuose tolimesniuose rajonuose vaikai visai nelanko mokykl ¹. Septyni met privalom švietim , ir tai tik « industriniuose ir miest centruose », jie ved tik 1943 m. Visame krašte septyni met privalomas mokymas oficialiai buvo vestas tik 1949 m. Bet dar 1955 metais dr. N. De Witt, kuris laisvame pasaulyje gal daugiausiai žino apie soviet švietim , sako : « Neži rint tai, kad soviet autoritetai pretenduoja tur septyni met privalom švietim , dar n ra tikra, ar j privalomo statymo vykdymas kaim rajonuose yra nors pus tas »². Ypating sunkum jie turi su patalpom ir mokyklin m priemon m. Nemaža privalomojo amžiaus mokykl ten ir dabar dirba dar dviem ir net trim, pakaitom.

Amerikos visa švietimo sistema yra padalyta aštuoni met pradžios mokykl , keturi met vidurin mokykl , keturi metu

¹ U.N.E.S.C.O., 1955,629-648 psl.

² *Soviet Professional Manpower*, Washingtonas 1955, 60 psl.

pirm aukštosios mokyklos laipsni (*undergraduate college*) ir nuo dviejų iki penki met antr aukštosios mokyklos laipsn (*graduate studies*). Praktiškumo sumetimais, šie pagrindiniai sektoriai atskirose vietovėse yra dalinami dar mažesnius pasektorius, kaip tai, šeši met pradžios mokykla, trijų met žemesnioji vidurinė mokykla (*junior high school*), trijų met aukštesnioji vidurinė mokykla (*senior high school*), dviejų met žemesnioji kolegija (*junior college*), dviejų met aukštesnioji kolegija (*senior college*). Pradžios ir vidurinė mokyklos yra bendrojo lavinimo ir, palyginti, yra labai vienalytės. Amat vidurinė mokyklos labiau auga didesniuose centruose, kai kur fiziniai ir programiniai tiesiog liuksusiniai. Aukštesnį mokslą apima universitetai, kolegijos, institutai ir akademijos. Aukštojo mokslo institucijoms Amerika šiuo metu turi per 1860 su apie pusę milijono studentų. Aukštesnį mokyklą ir studentų skaičius kasmet auga labai stipriais tempais. Dėl stokos koordinacijos tarp vidurinės ir aukštosios mokyklos, dėl labai komplikotos egzaminų sistemos ir labai suvaržytos studijų eigos, aukštasis mokslas Amerikos jaunimui nėra lengvai pasiekiamas. Finansinė problema nėra rimta kliūtis aukštesnį mokslą siegti. Vidutiniškai imant, aukštesnį mokslą baigiantieji yra rimtai pasiruošę pasirinkti profesijoms.

Soviet naujai reformuoti mokyklinė sistema yra padalyta aštuonių metų pradžios mokyklą, trijų metų vidurinę mokyklą ir nuo keturių iki penkių metų aukštesnį mokyklą. Pradžios mokykla sutinka su ja privalomojo mokymo ribomis ir yra nekomplikuota. Bet ja naujoji vadinamoji vidurinioji mokykla neturi sau precedento pedagogikos istorijoje. Mokinio atžvilgiu, ji nėra reguliari pradžios mokyklos tarsi, nes pradžios mokyklą baigusieji turi eiti dirbti fabriką ar kolchozą.

Vidurinė mokslą jaunuolis gali siegti trimis būdais: vadinamose bendrojo lavinimo politechnikose vidurinėse mokyklose (vakarais arba korespondenciniu būdu, jeigu dirbant), vadinamose vidurinėse mokyklose industrijoje ir kolchozuose dirbančiam jaunimui (vakarais arba korespondenciniu būdu, nes jie visi dirba) ir vadinamose technikuose ir darbo rezerv paruoš vidurinėse mokyklose (vakarais arba korespondenciniu būdu, jei dirbant). Technikumai ir darbo rezerv paruoš mokyklos yra keturių metų. Bendrojo lavinimo politechnikumuose ir technikuose jaunimas gali tęsti vidurinę mokslą ir normaliu dienos metu, kai atlieka nustatytas darbo prievolės normas. Kaip matome, naujosios soviet mokyklinės sistemos tikslas yra suvartyti visą jaunimą, pradėdant penkiolikmečiais, fabrikus ir kolchozus. Šis soviet vadų žygis suponuoja šiuos motyvus: pirma, jie jaučia besiantinančią paskutinį stadiją kovoje su Vakarais dėl pasaulio likimo, dėl to net ir paauglius kin-

k darb tam likiminiam momentui ruošti; antra, jie paskutiniu metu pamat , kad mokykla formuoja inteligentijos klas , kuri nepanaši proletar klas , kurios vardu jie kalba ir valdo; treia, Chruš iovas panor jo pasukti vis jaunim « pagal savo paveiksl » — visi turi išeiti tok keli , kur jis iš jo.

Soviet aukšt j moksl apima universitetai, institutai ir akademijos. Tikr aukštojo mokslo institucij jie šiandien turi per 800, kurios sutalpina apie du milijonu student ³. Patekimui aukšt sias mokyklas yra trys griežtos s lygos : ištikimyb partijai, atlikimas darbo prievol s ir konkursiniai egzaminai. Neži rint vis šit sunkum , jaunimas ten veržiasi moksl , nes profesija ten yra vienintelis kelias išeiti iš vergo pad ties. Šitas motyvas taip pat ver ia jaunim rimtai ruošti profesijai, d l to, reikia manyti, sovietai greit paruoš rimtus kadrus specialist . Šalia viso to, jie turi pradžios ir vidurinio mokslo ribose daug mokykl specialiams tikslams. Paskutiniu metu labai smarkiai auga bendrabu i skai ius prie mokykl , kas reiškia partijos sustiprintas pastangas pašalinti t v ir aplinkos neigiamas takas komunistinio indoktrinavimo darbe.

III. Administracija ir kontrol

Amerikos konstitucijoje nieko n ra pasakyta apie krašto švietim . Tik v liau, konstitucijos dešimtajame priede yra aptarta, kad mokyklomis r pinasi atskiros valstyb s, kiekviena savo ribose. Taip šis kraštas ir iki šiol neturi bendros federalin s institucijos, kuri atitikt europietin švietimo ministerij . Valstybi švietimo administratyviniai aparatai yra gana komplikuoti. Aukš iausi virš n sudaro valstyb s švietimo valdyba. Jos narni skai ius vairuoja atskirose valstyb se nuo trij iki dvidešimt vieno. Jos sudarymas atskirose valstyb se taip pat nevienodas. Vienur švietimo valdybos nariai yra renkami parlamentarinu b du, kitur — paskiriami, paprastai, gubernatoriaus, o dar kitur švietimo valdyb sudaro žmon s *ex officio*. Švietimo valdyba renka arba paskiria specialist , kuris, valdininko teis mis, koordinuoja vis valstyb s švietimo darb .

³ Savo pranešime vyriausiam sovietui apie jo planuojam nauj mokykl reform , 1958 m. lapkri io 12 d., Chruš iovas gyr si, kad jie savo aukštojo mokslo institucijose turi 4 milijonus student , «apie keturis kartus tiek, kiek kapitalistin j Anglijoj, Pranc zijoje, Italijoje ir Y. Vokietijoje kartu», kraštuose, kuri « gyventoj skai ius, pa mus kartu, yra maždaug toks kaip Soviet S jungoje ». Jis ia, žinoma, s moningai jung du dalykus : mokyklas, kuri niekas negal t laikyti aukštojo mokslo institucijomis ir tuos «studentus », kurie studijuoja korespondenciniu b du, kuri Soviet S jungoje yra fantastiškas skai ius.

Šis valdininkas, paprastai su dideliu atlyginimu, vienur vadinasi švietimo komisisionierius, o kitur — švietimo superintendentas. Jis atitinka europietinį švietimo ministerį. Jo ištaiga, kuri atitinka europinį švietimo ministerį, su rimtu specialistų štabu, vadinasi valstybės švietimo departamentas, kuris formuoja tos valstybės švietimo politiką, rpinasi mokytojų kvalifikacijomis ir paruošimu, prižiūri paties švietimo vykdymą. Jo funkcijas ne eina praktiškas mokyklų administravimas, kas yra vietinių savivaldybių žinioje, išskyrus aukštesias valstybines mokyklas.

Lokalinis administracinis padalinimas atskirose valstybėse yra skirtingas. Vienur mokyklų administracinio padalinimo vienetu imama apskritis, kitur — valsčius (*township*), o dar kitur — distriktas. Miestai, paprastai, visur sudaro savo administracinius vienetus. Apskritiniai vienetai, paprastai, yra stambiausi, o distrikciniai — mažiausi. Miestų ir valsčių sistema šiuo metu yra populiariausia ir daugiausiai jos laikomasi.

Šių vietos administracinių vienetų rankose praktiškai yra visas krašto pradžia ir vidurinis švietimas. Vietos švietimo viršūnė sudaro švietimo valdyba (*Board of Education*), kurios nariai yra renkami vietos gyventojų parlamentariu būdu. Valdyba samdosi pedagoginį specialistą, kuris ją yra žinomas superintendente vardu. Superintendentas sudaro finansinius, pedagoginius ir kitus vietos mokyklų liečiančius planus, kuriuos aprobuoja švietimo valdyba, o vykdo superintendente staiga. Pagrindinis mokykloms išlaikyti finansinis šaltinis yra vietos gyventojų mokesčiai, mokami ne atskirai mokyklų reikalams, bet visiems kitiems vietos reikalams kartu, nes mokyklinio administracinio vieneto teritorinės ribos yra tos pačios, kaip ir bendrosios administracijos vieneto. Kiek trūksta — prideda valstybė. Švietimo valdyba, superintendentui tarpininkaujant, skiria ir atleidžia mokytojus, stato ir gerina mokyklų pastatus, perkavodus ir mokslo priemones, rpinasi mokinių transportu, priima naujas programas ir senų pakeitimus, prižiūri programų vykdymą, koordinuoja mokinių šaliamokyklinį veiklą, reprezentuoja vietos mokyklų santykiuose su kitomis staigomis. Mokyklų superintendentas administruoja per juos vedėjus, kurie ją vadinami principais. Dideli vietovės superintendentų staigos yra labai moderniškų, komplikuočių ir daug kaštuoja. Paprastai, superintendentų staigos yra labai progresyvios, nes jos yra nuolatiniame konkurencijoje dėl pažangumo su kitomis vietovėmis, netik savoje, bet ir kitose valstybėse. Mažos vietovės nėra subordinuotos didesnėms vienovėse funkcijoje. Aukštuojų mokslu vietovės švietimo valdyba nesirpina, išskyrus stambiuosius miestus, kurių švietimo valdybos pajūgia išlaikyti savo aukštesias mokyklas. Aukštuojų mokslu rpinasi vals-

tyb s (valstybin s aukštosios mokyklos) ir privatin s institucijos (privatin s aukštosios mokyklos).

Priva ios mokyklos (paprastai katalik , nes protestantai ir žydai naudojami viešosiomis mokyklomis, išskyrus aukšt sias mokyklas) turi savo superintendentus, kurie savo mokyklas administruoja nepriklausomai nuo vietov s švietimo valdyb , stengdamiesi tik ne-eiti konfliktus su jomis, ir pripažinti valstyb s švietimo departamento autoritet ir bendras direktyvas visoms mokykloms. Principinio ar ideologinio pob džio skirtumus spr sti prašomas vyriausias valstyb s teismas, kurio sprendimas, paprastai, tampa tos r šies statymu. Aukl jimo reikaluose priva ios mokyklos yra absoliu iai laisvos. J absolventai, kitas mokyklas stojimo ir darbo gavimo atžvilgiu yra lyg s vieš j mokykl absolventams.

Kokie faktoriai suvienodina šio krašto švietim standart ir kvalifikacij atžvilgiu, šitaip decentralizuotoje sistemoje ? Bendras švietimo normas nustato ir visas mokyklas ver ia j laikytis pa ioje šioje švietimo sistemoje nat raliai išaug faktoriai, kuri galios per jo vietovi ribas ir veikia vis krašto švietim vienodinimo kryptimi. Pavyzdžiui, kiekviena Amerikos aukštoji mokykla turi tur ti jos r šies aukšt ja mokykl s jungos (asociacijos) akreditavim (o taip pat ir valstyb s), kitaip jos išduodami diplomai neb t pripaž stami. Gauti ir išlaikyti akreditavim , mokykla turi laikytis asociacijos nustatyt standart program ir akademin s etikos atžvilgiu. Tokiu b du, aukštoji mokykla negali priimti menkai paruošt vidurini mokykl absolvent , su kuriais jai b t sunku išlaikyti šiuos standartus. Taigi, vidurin s mokyklos yra priverstos pa ios ieškoti bendr standart , kad j absolventai netur t sunkum aukštosiose mokyklose ir gyvenime. Šitam tikslui jos turi gavo s jungas (asociacijas). Šitos apipavidalinan iai veikian ios institucijos yra priva iai išaugusios, joki valstybini staig tiesioginiai nekontroliuojamos, ir labai galingos, kai kurios — tiesiog valstyb valstyb je.

Soviet S jungoje viso krašto mokyklin s administracijos centras yra visas jungin s komunist partijos centro komitetas. Iš jo plaukia ideologin , legislatyvin ir administratyvin valia visoms mokykloms, absoliutine šio žodžio prasme. Šitoji valia yra aklai fanatiška, bekompromisin sovietini princip atžvilgiu. Joje yra sovietin s galyb s j ga ir j aspiracij viltis.

Sovietai turi s jungin švietimo ministerij , bet jos žinioje yra tik aukštasis mokslas. Pradžios ir vidurinis mokslas yra atskir respublik švietimo ministerij žinioje. Taip vadinamos autonomi n s respublikos, nors jos ir turi savo švietimo ministerijas, priklauso

atskir konstitucini respublik švietimo ministerijoms. Trylika iš septyniolikos toki autonomini respublik priklauso rus federalinei respublikai. Su mus visa kartu, sovietai turi trisdešimt dvi švietimo ministerijas, ir vien visas jungin Maskvoje.

Koordinaliniai krašto švietimo klausimai — privalomas mokslas, mokyklin organizacija, ideologiniai, programiniai ir metodologiniai principai — yra visas jungin s legislat ros, ne atskir respublik , žinioje. Respublikin s švietimo ministerijos r pinasi biudžet sudarymu, mokytoj paruošimu, program vykdymu, vadov liais ir kitomis mokslo priemon mis, dirban i j mokytoj švietimu, koordinavimu pedagogin s ir organizacin s veiklos mokykloje ir už mokyklos. Švietimo ministerijos administruoja ir kontroliuoja mokyklas per apygardinius (*oblast*) ir municipalinius (*gorod*) vienetus. Šitie vienetai yra padalyti rajonus, kurie praktiškai vykdo pati švietimo darb .

Kiekvienas iš ši vienet turi savo švietimo valdyb , kurios nariai n ra renkami iš žmoni tarpo, bet, kaip paskui matysime, skiriami iš specialist kadr . Tiesa, apygard , miest ir rajon sovietai (vykdomieji komitetai) turi specialias švietimo komisijas, bet j autoritetas švietimo srity yra labai apribotas. Savo vietov s švietimo vykdyme ši komisija dalyvauja tik patariamuoju balsu.

Apygard ir miest švietimo valdybos turi savo inspektorius, kurie inspektuoja rajon švietimo valdybas ir mokyklas, paprastai, vienas inspektorius dviem rajonam. J tikslas — priži r ti tinkam program vykdym ir indoktrinavim . Rajon švietimo valdybos turi savo inspektorius, paprastai dešimt mokykl vienam inspektoriumi. Rajoniniai inspektoriai, paprastai, savo gyvenim leidžia mokykloje. Kiekvien mokykl rajoninis inspektorius tyrin ja nuo dešimt dien iki trij savai i vienos inspekcijos metu. Kiekviena mokykla toki inspekcij vidutiniai turi dvi per mokslo metus. Pagrindinis inspektoriaus uždavinys — priži r ti indoktrinavim per mokom j medžiag , mokymo priemones ir metodus. Inspektorius kartu yra ir instruktorius tiems mokytojams, kurie reikalingi jo pagalbos. Po vizito, inspektorius surašo savo pastabas, kuri vien egzempliori palieka mokykloje, vien rajono švietimo valdyboje ir vien siun ia apygardos ar miesto švietimo valdybai. Komunist partijos special s pareig nai mokyklas ir švietimo valdybas seka per šituos protokolus. Suprantama, šitie protokolai n ra vienintel priemon , kuria partija seka švietimo darb mokyklose. Šia proga reikia pabr žti, kad komunistinis indoktrinavimas sovietin je mokykloje vyksta ne banaliomis prakalbomis ar pamokymais, leidžiant pro pirštus mokom j dalyk iš jim . J indoktrinavimas kaip tik ir vyksta per gil mokomosios medžiagos pasisavinim . Jie susovie-

tino ne tik Tolstoj , Gogol , echov , bet ir algebr su trigonometrija, o k jau bekalb ti apie istorij ir kitus socialinius mokslus.

Apygardos ir miesto švietimo valdybos nariai yra skiriami tos apygardos ar miesto sovieto. Jie turi b ti baig aukšt j pedagogini moksl ir tur ti minimum septynis metus mokykl inspektoriaus praktikos. Rajono švietimo valdybos narius skiria apygardos miesto švietimo valdyba. Jie turi tur ti atitinkam pedagogin išsilavinim ir minimum penkeris metus mokykl inspektoriaus praktikos. Mokykl direktorius ir vicedirektorius skiria apygard ar miest švietimo valdybos, o mokytojus — rajon švietimo valdybos, direktoriui rekomenduojant.

Visi ia sumin tieji mokyklos administracijos pareig nai, ne mokomojo personalo žmon s, turi pereiti per taip vadinam centralin institut mokykl administraciniam personalui patobulinti. Šitas centralinis institutas yra Maskvoje, R. S. F. S. R. švietimo ministerijos žinioje. Administratoriai š institut atvyksta tik « pasitobulinti », keli savai i ar m nesi laikotarpiui, ži rint, kokia programa tam laikotarpiui yra organizuojama. Šio instituto n ra galima aprašyti šio straipsnio ribose. Tai yra savotiška pedagogini politruk institucija, kuri atsiustiesiems patikima daug dalyk . Tas, kurs š institut yra siun iamas, turi didel potencial , o tie, kurie tame institute dirba, yra dideli specialistai potencial išvystyti. Nuolatinio, pastovaus personalo, išskyrus direktori ir jo pad j jus, institutas neturi, atskiriems uždaviniais kvie iami partijos, vyriausyb s ir profesini s jung autoritetingi specialistai.

Visi pinigai mokykl reikalams ateina per respublik švietimo ministerijas. Mokykl reikalams sovietai pinig negaili, nes mokykla yra r žimo pagrindin agent ra. Šiuo metu, tiesa, jie yra dar labai biedni mokykl pastatais ir mokslo priemon mis, nes vis j energij ir ekonomij ryja sputnikai, raketos ir ginklai. Bet jie dirba desperatiškai ir mokyklinius tr kumus užlyginti.

IV. Programos ir metodai

Amerikoje n ra jokios federalin s institucijos, kuri ruošt ir tobulint visam kraštui programas. Programomis r pinasi individualiai kiekviena vietos švietimo valdyba. Gyvenimo progresas sudaro kriterijus program modifikavimui. Valstyb s švietimo departamentas modifikacijas inspiruoja ir seka, bet, paprastai, jis tiesioginiai nesi kiša program sudarym .

Nauj program paruošim , ar sen pakeitim , vietin s švietimo valdybos organizuoja labai rimtai, paiais moderniškaisiais

metodais. Tipiškiausias pavyzdys būtų toks: Švietimo valdyba šaukia savo bendruomenės visurį ekspertų susirinkimą, kuriame, po specialių pranešimų, diskutuojamos sritys, iš kurių naujos programos, ar senų pakeitimai, yra planuojama. Šitas susirinkimo nuomonės surenka specialus mokyklinis ekspertų komitetas, kuris yra sudarytas superintendente ir švietimo valdybos patvirtintas. Komitetas sudaro iš savo tarpo atskiras komisijas atskirų dalykų programoms iš atitinkamų specialybių mokytojų, dirbančių tos vietovės mokyklose. Komisijai paruošti projektai būna diskutuojami bendruose komiteto posėdžiuose, o paskui, juos galutinai priima, perduodami superintendentui, kuris, dar išdiskutavęs su savo padėjėjais, perduoda juos švietimo valdybai patvirtinti. Paprastai, tas užima metus laiko ar daugiau. Tuo būdu programos išeina visais atžvilgiais gana rimtos. Mažesni, ypač labai maž, vietovi vienetai švietimo valdybos pasinaudoja žymesniais vietovi darbais. Programų komisijos rekomenduoja ir vadovėlius atskiriems kursams, o taip pat ir praktikos darbus.

Pradžios mokyklos žemesniais skyrių programos yra vienodos viso krašto mokyklai, tik su mokyklos aplinkos antspalviu — miesto mokyklos kreipiamos daugiau industrijos ir prekybos kryptimi, o provincijos mokyklos — žemės ūkio ir gamtos mokslų kryptimi. Iki septinto, kitur iki šešto, skyriaus yra klasikinė sistema, o nuo ją iki vidurinės mokyklos pabaigos yra dalykinė sistema. Per visą mokyklą kiek tik aplinkybės leidžia, taikomasi prie vaikų individualinių gabumų ir palinkimų.

Amerikos vidurinėje mokykloje mokiniai turi einamąjį dalykų pasirinkimo laisvą, išskyrus anglų kalbą. Amerikoje galima išeiti vidurinę mokyklą ir gauti jos diplomą, nesimokius joje nei matematikos, nei gamtos mokslų, nei švietimo kalbų. Kai kur dštomųjų dalykų skaičius ir jų kokybę pasiekia kraštutinumą. Iliustracijai galėtume paimti Kansas valstijos švietimo valdybos 1937 m. duotas sugestijas savo mokyklų švietimo vadovams. Arti 50 šių dalykų tarpe, Kansas švietimo valdyba sumini ir tokius dštytinus « dalykus »: apsaugojimas nuo nelaimingų atsitikimų, darymas gazolino iš ūkio produktų, sveikatos apsauga namie, tinkamas drabužių pasiuvimas, efektyvus naudojimas telefonu ir radiju, apsaugojimas nuo ugnies, filmų vertinimas, išmintingas pasirinkimas vyro ar žmonos⁴. Amerikos vidurinės mokyklos mokinys turi ir kitą pasirinkimo galimumą: jis gali rinktis to paties dalyko skirtingą programą. Vidurinės mokyklos ja turi taip vadinamas akademinės ir komercinės

⁴ James Mulhern, *A History of Education*, James Ronald Press, 1946, 612 psl.

programas. Akademinis programos veda aukštesnį mokyklą, o komercinis — praktinį gyvenimą. Daugumas didžiųjų vidurinių mokyklų turi paprastas akademinės programos, akademinės programos pažangiesiems mokiniams ir vadinamąsias garbės akademinės programos rinktiniais talentams. Komercinis programos taip pat yra aukštesnio ir žemesnio laipsnio. Beveik visose valstybėse, su labai mažais skirtumais, yra reikalaujama šešiolika metų mokymų dalykų vidurinei mokyklai baigti — keturi dalykai kas metai. Vienam dalykui skiriama viena 50 minučių pamoka kasdien per visus mokslo metus. Galima rinktis du semestriniai dalykai vietoje vieno metinio. Mokinys turi teisę apsispręsti, kuri dalykų imti kuriais metais, išskyrus anglų kalbą, kuri reikia imti pamešimui per visą vidurinio mokyklą pasirinktos programos (akademinės ar komercinės) ribose. Taigi pirmametis (*freshman*), europietišškai pavadintume pirmos klasės mokinys, sakysime, senovės istorijos klasėje, sėdi kartu su ketvirtamečiu (*senior*), tai yra ketvirtos — baigiamosios — klasės mokinys. Tipiškas vidurinei mokyklai baigti planas, imant akademinės programos, būtų toks: keturi metai anglų kalbos, treji metai svietimos kalbos, dveji metai algebros, metai geometrijos, metai trigonometrijos, metai biologijos, metai fizikos ar chemijos, metai istorijos, metai sociologijos ir metai kitos istorijos arba geografijos — iš viso šešiolika vienetų. Žinoma, mokinys gali imti daugiau negu keturis dalykus kas metai ir susirinkti daugiau negu šešiolika dalykų per visą vidurinio mokyklą, kas jam duoda gerą pirmenybę bet kur, kur tik žiūrėti rima vidurinio mokyklos baigimo diplomo. Komercinis krypties baigimo planas gali būti sudarytas vien tik iš mokslinių dalykų ne akademinio pobūdžio (mokslo populiarizavimas), vien tik iš praktinių dalykų, arba kombinuojant abidvi šias grupes. Vidurinio mokyklos mokslo planas, paprastai, determinuojamas jau pradžios mokykloje, pagal vaiko pajamų mokykliniame darbe ir pagal jo tolimesnius planus.

Soviet Sąjungoje programų sudarymas ir jų vykdymas eina ta pačia linija, kaip ir mokyklinė administracija. Ir čia visas junginis komunistų partijos centro komitetas yra šaltinis, iš kurio srovėja per respublikinius centro komitetus respublikų švietimo ministerijas, kurios yra tiesioginiai atsakingos už techniško programų sudarymą ir jų vykdymą. Atskiri vietiniai vienetai nėra autorizuoti programų sudarinėti ar keisti. Sovietų mokyklinės programos nėra sudarytos vien tik iš realiųjų ir techninių mokslų, kaip kad jų vartojama terminologija implikuoja. Žodis «politechnika» Sovietų Sąjungoje turi ne inžinerijos mokyklos prasmę, kaip Prancūzijoje, ne gerai integruotas giminingas mokslų institutas, kaip Amerikoje, bet

praktinio darbo industrijoje ar žemės ūkyje kombinavimas su mokykliniu darbu. Politechniškumas ten yra metodo, ne mokyklos rėšies žymė. Sovietų mokyklos politechnizavimas, sovietinė prasme, savo šaknis turi Markso raštuose. Marksas šiuo klausimu taip rašė: «Fabrike dirbantieji vaikai, nežinti, kad jie mokykloje išbėna vos pusę tiek, kiek normali dieninė mokykla vaikams, išmokyta ne mažiau, o kartais net ir daugiau ... Tokia sistema, kur vaikas dirba pusę laiko fizinį darbą, o pusę — mokosi, apsaugo vaiką nuo grįsimosi vienpusiškame darbe. Yra visai aišku, kad berniukas, išbėvęs visą priešpie mokykloje (ypač karštomis dienomis), negali susilyginti su tuo, kurs ateina šviežias ir blaivus iš darbo»⁵. Taigi, kai Amerikoje vyko kovos dėl vaiko išlaisvinimo iš fizinio darbo mizerijos, kuri trukdo vaiko fizinį ir dvasinį išsivystymą, Sovietų Sąjungoje buvo galvojama apie specialiąsias statymus, kuriuos viso krašto nepilnamečiai jaunuoliai tapo suvartyti fabrikus ir kolchozus. Kokia baimė pagieža vaikui dvelkia iš šitokių Chruščiovo žodžių: «Visi mokiniai, kai tik jie baigia septynis ar aštuonis skyrius, be jokių išimčių, turi būti mesti fabrikus, kolchozus ir kitus fizinius darbus. Visi šie mokyklų absolventai turi pradėti darbą produkcijos mone, ir nė vienas iš jų negalės nuo to pabėgti»⁶. A. M. Arsenievas, sovietų pedagoginis akademijos akademikas, buvęs R. S. F. S. R. švietimo ministeris, Amerikos vizituojantiems mokytojams, kurie ieškojo atsakymo šioms sovietų žygėms, davė tokį paaiškinimą: «Mes norime išvystyti sunkiąją industriją ir agrikultūrą. Ši klasikinė pozicija buvo aprobuota mūsų šventojo tėvo Karolio Markso, kai jis formulavo tris pagrindinius auklėjimo dėsnius: auklėjimas turi rūpintis vaiko protiniu, fiziniu ir politechniniu išsivystymu»⁷.

Sovietų programose realiniai ir humanitariniai mokslai yra gana gerai išbalansuoti. Realiniuose moksluose jie stengiasi pabrėžti augančios sovietinės industrijos reikšmę, o humanitariniai mokslai tarnauja jai propagandai, nuo kurios yra labai nukentėjęs objektyvumas. Kai kur, pavyzdžiui, istorijoje, jie pereina atvirą melą.

Sovietų pradžios ir vidurinio mokslo programos yra vienodos visam kraštui, išskyrus atskiras etnines grupes kalbas, kurios dėsamos mokyklose ir kuriomis ten dėstomi kiti dalykai. Vidurinė mokykla mokiniai neturi jokių pasirinkimo galimybių. Tarp programos eina visi tos klasės mokiniai, nežinti, kad individualiniai skirtumai, nei jų planuojama vidurinė mokykla.

⁵ Karl, Marx, *Capital*, I t. Maskva 1954, 482 psl.

⁶ *Pravda*, 1958 m. lapkričio 21 d., 1-2 psl.

⁷ G. Z. F. Bereday, *The Changing Soviet School*, 224 psl.

Amerikos mokykla mokyklinės disciplinos, mokymo metod ir mokymo manier atžvilgiu yra savojo krašto visuomenės ir jos gyvenimo kopija. Tik vienas dalykas ją turi prievartos žym — mokyklos lankymas privalomojo amžiaus laikotarpyje. Visuose kituose dalykuose mokykla yra tik organizuota vieta, kur, mokyklos personalui vadovaujant, mokinys pats tvarko savo mokslą. Pirmąjį šeši pradžios mokyklos skyri vaikai, kurie yra vieno mokytojo rankose, priklauso nuo mokytojo pagal gauto organizuoti klases darb ir discipliną. Aukštesni skyri mokiniai daugiau priklauso nuo jų pačių pagal gauto disciplinoje ir darbe. Amerikos vidurini mokykl mokiniai nėra niekenu skrupulingai veriami mokytis pagal savo pagal gauto, mekeno jie nėra veriami daryti nam darbus, kurie yra duodami kiekvieno dalyko mokytojo. Šioje dalyk pasirinkimo ir pažymi sistemoje jie visi sutelpa ir nedaug jų nebaigia vidurinės mokyklos. Dėl to, praktiškame gyvenime, sakysime, ieškant darbo, norint stoti aukštesnį mokyklą, vidurinės mokyklos baigimo faktas mažai tesako. Reikia išaiškinti, kaip toji mokykla baigta, ar tas baigimas kvalifikuoja kandidat tams reikale. Dėl to, mokyklos baigimo pažymiai persiuniami pačios mokyklos reikiam vietai, su atitinkamais mokyklos vadovybės paaiškinimais.

Mokykloje vaikas yra išbūna vidutiniai šešias valandas, kurias eina viena valanda pietums. Pirmieji šeši skyriai, paprastai, neturi formali pertrauk tarp atskir pamokų. Vyresniųjų skyri mokiniai turi 50 minučių pamok ir 10 minučių pertrauk nueiti kit klases kitai pamokai; šie skyri mokiniai kasdien turi po vieną-dvi valandas taip vadinamus studijavimo periodus, kuri metu jie ruošia užduotas pamokas. Šitie *study periods* galima daugyb jaunuoli baigti vidurines mokyklas nedirbant mokyklos darbo namie.

Klausinėjimo metodas ši dien amerikoniškoje mokykloje nėra populiarus. Mokyklos medžiagos pateikimas eina lekciniu, konversaciniu ar demonstruojamuoju būdu, o jos pasisavinimo patikrinimas — rašytiniais testais. Test sistema yra labai vari, komplikuota ir mokinius varginanti. Apskritai, juose nėra vietos mokinio iniciatyvai ar originalumui, kas yra tikra kontradikcija pačios mokyklos dvasiai.

Amerikoniškoji mokykla remiasi ne sakymais ir prievarta, bet skatinimu ir vadovavimu. Dėl to švietimo valdybos turi specialist kadrus, kurie yra tik skatinimo ir vadovavimo funkcijose. Didelės vietovės turi labai didelius šios ršies departamentus, kuri personalui statomi labai dideli akademiniai reikalavimai. Šios ršies specialist pareikalavimas nuolat auga. Šie specialist darbo sritys yra trikampyje tarp mokinių, jų tėv ir mokyklos personalo. Jie neturi nieko bendro su mokyklos darbo tikrinimu inspekcine prasme.

Soviet mokykla, mokyklinis disciplinos, metod ir mokymo manier atžvilgiu, yra sovietinis visuomenis ir jos gyvenimo refleksija. Visas j mokyklinis gyvenimas paremtas prievarta. Mokyklos vadovyb s geležin ranka jausti kiekviename mokyklos atod syje.

Soviet mokytojas yra griežtai reikalaujamas iš anksto planuoti savo darb . Mokslo met planas yra padalytas pusmeius, o pusmeiai — savaites. Kiekvienos savait s planas turi b ti detalizuotas ir papildomas prieš savaitei prasidedant. Mokyklos direktorius ir inspektoriai šiuos planus tikrina. Kiekviena pamoka turi b ti organizuojama pagal savaitin plan .

Mokymo ir tikrinimo metodai sovietin je mokykloje yra seni, standartiniai. Mokytojas pirmiausia klausin ja iš praeitos pamokos ir duot nam darb . Pagal atsakymus ia pat rašomi ir pažymiai

klas s žurnal . Po to eina naujos pamokos aiškinimas ir nam darb uždavimas. Nam darb duodama daug, taip, kad paskutiniu metu soviet gydytojai prad jo d l to kelti bals , nes tokie darbo kiekiai yra virš vaiko j g , ypa tokiose skurdziose s lygose, kuriose sovietiniam vaikui tenka atlikti nam darbus. Mokiniai mokykloje išb na, vidutiniai, šešias valandas ir turi penkias ar šešias pamokas. Pamokos yra 50 minu i , o pertraukos — 10 minu i . Tose mokyklose, kur dirbama dviem pakaitom, pamokos b na trumpesn s, bet darbo apimtis yra kompensuojama nam darbais. Dirba šešias dienas per savait . Pažymi sistema senoji, nuo penki iki vieno.

mokini individualinius skirtumus mokykliniame darbe ten mažas d mesio kreipiama, nes psichologija, kaip pedagogikos talkinink , ten nefavorizuojama. Pedologijos mokslas Soviet S jungoje buvo išgyvendintas dar Stalino laikais. Tas vykis sukr t net pačius fanatiškiausius komunistus, o ypa j bendrakeleivius, vakar pasaulio psycholog tarpe. Mat, soviet pedologijos staigos savo tyrin jimuose paliet vaiko aplinkumos ir jo vystymosi santyk ir nurod , kad vaiko vystym si, o per tai ir jo ateities paj gum profesiniame ir visuomeniniame darbe, determinuoja vaiko aplinka, ypa nam aplinka. Skurdi vaiko aplinka sutrukdo vaikui išvystyti jo individualin potencial ir neišvengiamai apriboja jo paj gum ateities profesiniame ir visuomeniniame darbe. Kai kurie pedologai buvo tiek neatsarg s, kad jie padar iliuzij soviet profesinio ir visuomeninio gyvenimo vadovaujant element , kurs kaip tik patvirtin s j teorij . Stalinas buvo pirmas, kurs suprato, k šitokia teorija reškia. Specialiu partijos centro komiteto 1936 m. liepos 4 d. saku soviet pedologin s institucijos tapo uždarytos, kaip « pseudomoksliskos ir antimarksistinis ». Pats sako vardas jau visk pasako : « sakas d l pedologini iškrypim soviet liaudies švietimo

sistemoje ». Inteligencijos ir kiti testai buvo uždrausti, psichologijos funkcijos praktiškais reikalais mokykloje iš viso tapo eliminuotos. Profesorius Blonskis ir kiti pedagogijos autoritetai už tuos «iškrypimus » net savo gyvybę mis užmok jo.

V. Mokytojai

Mokytojų paruošimas Amerikoje yra atskiras valstybių rankose. Valstybės švietimo departamentas nustato mokytojų cenzo reikalavimus, organizuoja ir išlaiko mokytojų paruošimo institucijas, skiria jų vadovybę ir mokymų personalą. Mokytojų cenzo reikalavimai šiuo metu Amerikoje yra gana vienodi, su nežymiais skirtumais atskirose valstybėse.

Iš naujų mokytojų šiandien reikalaujama ketverių metų kolegijos, arba, amerikoniška terminologija, bakalauro laipsnio. Šis reikalavimas yra lygus pradžios ir vidurinės mokyklos mokytojams su tam tikrais skirtumais programose. Amerikos mokytojas atlyginamas pagal turimą mokslo laipsnį, ne pagal užimamą vietą, dėl to pradžios ar vidurinės mokyklos pasirinkimas pareina grynai nuo busimojo mokytojo palinkimo dirbti su vaikais ar su paaugusiu jaunuimu. Gavęs mokslo baigimo diplomą, mokytojas turi registruoti jį savo valstybės švietimo departamente ir jį gauti leidimą būti paskirtam praktikantu atitinkamoje mokykloje. Paskirtas, jis dirba trejus metus bandymo laikotarpį, per kurį mokyklos vedėjas seka jo darbą ir kasmet reportuoja savo superintendentui. Po trijų tokių raportų, superintendentas padaro savo pastabas ir rekomenduoja valstybės švietimo departamentui suteikti kandidatui pilną mokytojo cenzą.

Amerikos viešųjų mokyklų mokytojai yra ruošiami valstybinėse mokytojų kolegijose arba bendrojo lavinimo universitetuose ir didžioji kolegijų specialiuose fakultetuose, kurie jais vis tiek vadinami mokytojais! kolegijomis (*teachers college*, arba *school of education* atitinkamo universiteto) ir privačiuose universitetuose ir kolegijose, kur yra laikomasi valstybės nustatytų mokytojų cenzo reikalavimų. Mokytojų ruošimo programos susideda iš trijų dalių: pagrindinė šaka (dalykai, kuriuos mokytojas dėstys mokykloje), šalutinė šaka (dalykai artimi pagrindinei šakai) ir pedagoginiai-psichologiniai metodiniai dalykai grupė. Ketvirtais metais studentas turi atlikti nustatytą skaičių valandų mokytojų praktikos mokykloje, mokyklos vedėjas, dalyko mokytojas ir jo pedagoginis praktikos mokytojas priežiūroje. Amerikos mokytojas šiandien paruošiamas labai gerai, tiek bendruoju akademiniu, tiek pedagoginiu atžvilgiu.

Didel dalis Amerikos senesn s kartos mokytoj yra tik dveji met kolegijos. Tai tie mokytojai, kurie anais laikais baig vadina m sias normalines mokyklas (*Normal Schools*). Šios r šies mokyklos Amerikos mokytojus ruoš daugiau kaip šimt met . Daugumas t mokytoj , dirbdami mokyklose, sigijo aukštesn cenz , bet daug j liko ant savo senojo lygmens, jiems tada pripažintas cenzas nebuvo atšauktas.

Galutinai sicensav s mokytojas, jeigu jis neturi sunkum su disciplina ir santykiuose su t vais ir savo darbo kolegomis, jis turi absoliutin laisv mokykloje, net mokyklos ved jas jo darb nesi kiša. Joki pašaliniai inspektoriai Amerikos mokytojo nevargina. Toki inspektori ia švietimo valdybos visai nelaiko. Mokytoj ia saisto trij , autoritetu laipsniškai did jan i , institucij nustatytos profesin s etikos taisykl s : jo vietov s švietimo valdybos, jo vals tyb s švietimo departamento ir mokytoj lygos (mokytoj unijos). Šit taisykli ribose, pasitik jimu mokytoju jo darbe yra paremtas visas Amerikos mokyklinis darbas. Amerikoje pilnai cenzuot moky toj atleisti iš darbo be labai rimt priežas i n ra lengva. Moky tojo atleidimas yra ne atskiro pareig no, bet kolektyvo, švietimo val dybos, rankose.

Soviet pradžios mokykl mokytojai iki paskutiniausi laik buvo ruošiami taip vadinam pedagogini technikum . techniku m priimdavo septynius skyrius baigusius, o paties technikum kursas keturi metai. Bendruoju išsilavinimu (mažiausia — met skai iumi) jie prilygt Amerikos vidurin s mokyklos trims klas ms. Pedagogi niai technikumai 1954 m. buvo pakeisti taip vadinamomis pedago gin mis mokyklomis, kurias priimami dešimt skyri baigusieji, bet mokslas pa ios pedagogin s mokyklos — dveji metai, taigi, tik vie neriais metais aukštesn už pedagogin technikum . Dabartin so viet pradžios mokyklos mas yra daugiausia dar pedagogini tech nikum kalibro.

Vidurini mokykl mokytojai buvo ruošiami dviej institucij : mokytoj institut (žemesni klasi mokytojams) ir pedagogini institut (aukštesni klasi mokytojams). mokytoj institutus priimami dešimt skyri baigusieji, o paties instituto kursas — dveji met . Tarp mokytoj instituto ir pedagogin s mokyklos skirtumas yra tik programose. pedagogin institut priimami dešimt skyri baigusieji, o paties instituto kursas — ketveri metai. Bendruoju lavinimu b t lygus Amerikos kolegijos dve jiems metams. Mokytoj institutai 1953 m. buvo panaikinti ir visi vidurini mokykl mokytojai ruošti pavesta pedagoginiams institutams.

V liausioji soviet mokykl reforma pedagoginius institutus padar penkeri met (bent teoretiškai tuo tarpu), kas atitikt Amerikos kolegijos trejiems metams. Taigi, iki šiol j mokytoj ruošimo sistema išsikristalizavo taip: pedagogin mokykla pradžios mokyklos mokytojams ir pedagoginis institutas vidurin s mokyklos mokytojams.

Soviet mokytoj ruošimo institucijos yra taip pat labai poli-technizuotos, sovietine prasme, kas labai mažina j bendr rimtum . Štai kelios iliustracijos. Leningrado pedagoginis institutas 1958-1959 m. tur jo 8500 politechnizuot student (7000 korespondenciniu b du ir 1500 vakarais) ir tik 5500 reguliari student . Tais paiais mokslo metais Taškento pedagoginiame institute buvo 7800 korespondencini student , kai tuo tarpu reguliari student tuo metu ten buvo tik 2000.

Mokytoj ruošimo institucij diplomai automatiškai suteikia mokytojo cenz ir teises mokyti atitinkamose mokyklose. Kandidatas gauna vakuojan i viet s rašus, pagal kuriuos jis daro kontaktus su atitinkamais pareig nais gauti darb . Nuo pat pirmos dienos mokytojas mokykloje yra griežtoje direktoriaus ir inspektori prieži roje. Ten n ra jokio pasitik jimo mokytoju.

Soviet vadai desperatiškai siek tur ti kiek galima daugiau tikr komunistei mokytoj tarpe. Atrodo, šitas jiems pasisek labai efektyviai. Ivan Grivkov, visas jungin s švietimo darbuotoj profesin s s jungos pirmininkas, 1958 m. vizituojantiems Amerikos mokytojams pareišk , kad 20% jo vadovaujamos s jungos nari yra komunist partijos nariai. Praktiškai, visi soviet mokytojai priklauso šiai profesinei s jungai. Prileidžiant, kad Grivkovo pareiškimas yra teisingas, išeina, kad soviet mokyklinis personalas iš savo tarpo turi beveik septynis kart daugiau komunist , negu visi Soviet S jungos gyventojai savo tarpe, nes pagal 1959 m. komunist partijos kongreso pranešim , partijos nariai sudar tik 3% vis Soviet S jungos gyventoj . Išeina, kad soviet švietimo personalas sudaro apie 10% visos komunist partijos. vyriausi soviet šiuo metu eina apie 200 soviet švietimo darbuotoj profesin s jungos nariu.

komunist partij soviet mokytoj veda trys keliai: prispauoda, skurdas ir indoktrinavimas. Inteligentija ten yra nat raliai privilegijuotoje pad tyje. Šit fakt jau ia prispaustos, skurstan ios mas s ir d l to inteligentijai neturi simpatij . Mokytojui yra išimtis, nes jo reikalingumas visiems yra savaime aiškus. Šita aplinkyb ver ia daug rimto jaunimo rinktis mokytojo profesij . Ir kai tik jis padaro š nutarim , iš karto — tiesiai partijos bu i , nes mokytoj ruošimo institucijas priimami tik partijai lojal s jaunuo-

liai. Mokytoj ruošiamose staigose jis tiek indoktrinuojamas, kad paskui, tap s mokytoju, profesin s s jungos pastangomis jau nesunku j galutinai sprauti partijos r mus. Tie, kurie nepakli va partijos tikruosius narius, beveik kaip d snis, lieka partijai ištikimi ir jai dirba nuoširdžiai. Ypatingai didel vaidmen šiandien soviet mokytojas vaidina sovietinio patriotizmo ugdyme, kurs buvo prad tas antrojo pasaulinio karo metu ir šiandien soviet vad ypatingai skatinamas ir priži rimas.

Soviet mokytojas yra pervarg s, nes šalia savo tiesioginio darbo, jis apkrautas daugybe pašalini pareig , kuri jis negali atsakyti. Pionieriai, komjaunuoliai, raudonieji kampeliai, sieniniai laikrašt liai, raportai, privalomas visoki pareig n pranešim klausymas, rinkimin s kompanijos, demonstracij ruošimas ir jose dalyvavimas — dalykai, kurie soviet mokytoj daugiau išsemia, negu pats mokyklinis darbas. Išsis m s soviet mokytojas visk daro šabloniškai, pagal nubr žt linij . Jis n ra paj gus susivokti naujoje situacijoje, parodyti savos iniciatyvos ar originalumo.

Soviet mokykla savo universalumu ir masiniu charakteriu yra panaši Amerikos mokykl , bet savo dvasia ir mokykline praktika ji yra tokia, kad j lyginti su šio krašto mokykla b t beprasmis dalykas. Ji, komunist taktikos sumetimais, vartoja žmonijos universaliai priimtus terminus, kuriems yra suteiktos priešingos s vokos. Taip, sovietin vergij soviet mokykla vadina tobuliausia demokratija, sovietin agresij ji vadina taikos akcija, sovietin skurd ji vadina aukš iausiu gerb viu, komunist partijos generalinio sekretoriaus asmenišk diktat r ji vadina proletariato diktat ra. Soviet mokyklin organizacija, jos administracija, o ypa jos inspekcija ir kontrol , yra giliai persunkta šita patalogiška dvasia, kuri diametraliai skiria j nuo amerikoniškos mokyklos.

Dr . Ant anas Šer kšnas

Hartford, Conn., J. A. V.

BIBLIOGRAFIJA

Apie J. A. V. mokykl

- Arthur H. Möhlman, *Comparative education*, Dryden Press, New Yorkas 1952.
- Harry G. Good, *A history of Western education*, Macmillan, New Yorkas 1960.
- Erich Hylla und W. L. Wrinkle, *Die Schulen in Westeuropa*, Christian Verlag, Bad Nauheim 1953.
- Robert Ulrich, *The education of nations*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1961.
- Petras Maldeikis, *Vakar Europos ir J. A. V. auklimas*, S duva, Chicaga.
- Frederick Eby, *The development of modern education, in theory, organization and practice*, Prentice-Hall, New Yorkas 1952.
- Merle E. Curti, *The social ideas of American education*, Pageant Books, Paterson, N. J.
- Edwards Newton, *The school in American social order*, Houghton Mifflin Co., Bostonas 1947.
- George R. Cressman, *Public education in America*, Appleton-Century-Crofts, New Yorkas 1956.
- James B. Conant, *The American high school today*, McGraw-Hill, New Yorkas 1958.

Apie Soviet S jungos mokykl

- William Benton, *This is the challenge: the Benton reports of 1956-1958 on the nature of the Soviet threat*, Associated College Press, New Yorkas 1958.
- James Bowen, *Soviet education-, Anton Makarenko and the years of experiment*, University of Wisconsin Press, Madison 1962.
- George S. Counts, *The challenge of Soviet education*, McGraw-Hill, New Yorkas 1957.
- Nicholas De Witt, *Education and professional employment in the U. S. S. R.*, National Science Foundation, Washingtonas 1961.
- Nicholas De Witt, *Soviet professional manpower; its education, training, and supply*, National Science Foundation, Washingtonas 1955.
- George L. Kline, *Soviet education*, Columbia University Press, New Yorkas 1957.
- U. S. Office of Education, *Soviet education programs; foundations, curriculum, teacher preparation*, Washingtonas 1960.
- George Z. Bereday, *The changing Soviet school*, Houghton Mifflin, Bostonas 1960.
- George S. Counts, *Khrushchev and the Central Committee speak on education*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh 1959.

AMERICAN AND SOVIET EDUCATIONAL SYSTEMS

by

Dr. Antanas Šerkšnas

Summary

1. Central idea. — Today it is necessary to view Soviet and American educational systems as institutions which attempt to empower each of the two gigantic countries in their struggle for global domination. Therefore, careful study of the two systems is essential and necessary for our generation.

2. Aspects covered. — An exhaustive study of the systems would take more than a year and result in several volumes. Consequently, in this study only the most important aspects of the two systems will be discussed, namely, their philosophical foundations, school organization, administration and control, programs and methods, teachers.

3. Sources of facts. — It is very difficult for an author in the Western world to present an objective view of the Soviet educational system. Lack of objective material on the one hand, and exportation of falsified facts from the Soviet Union on the other, cloud the real picture of the Soviet education. Even the Western educational experts who are allowed to visit the Soviet Union are never free to travel where they wish; they have to be satisfied with what the Soviet authorities show them. For that reason most conclusions about the Soviet education in this study are based on the author's own experiences acquired during a year of work in a Soviet school, and on the comments of authors who themselves went through Soviet schools, as, for example, Dr. N. De Witt.

4. General conclusions. — Soviet education in its universality and mass character is not unlike American education, but it is meaningless to compare its spirit and educational practice with that of this country. Soviet education, commanded by the Communist Party, serves equivocation and corruption. It calls the Soviet slavery — a perfect democracy, Soviet aggression — peace action, Soviet poverty — highest prosperity, dictatorship of a small Communist group — dictatorship of the proletariat. This pathological spirit with which the Soviet education is saturated diametrically opposes the Soviet educational system to the American educational system.